

Szabadulószobában tanulni? A Szabadulókamion 2024-es magyarországi programjának hatékonyságelemzése

Studying in an escape room? Analysis of the effectiveness
of the Escapetruck 2024 programme in Hungary

Szijařt István

Dr., PhD, adjunktus
Pécsi Tudományegyetem,
llam- s Jogtudományi Kar
szijařto.istvan@ajk.pte.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy bemutassa a holland Reshape Alapítvány által készíttetett és kezelt Szabadulókamion (eredeti nevén Escapetruck) elnevezésű bn-
megelőzési eszközt, valamint elhelyezze azt a bn-
megelőzés eszközrendszerében, és értékelje az általa megvalósított bn-
megelőzési program hatékonyságát. A Szabadulókamion 2024. szeptember 9–20. között hat magyar várost látogatott meg, ahol tlnyomrszt középiskolások próbálták ki a programot, melynek ke-
retben egy 18 perces szabaduljttkban vettek részét, ahol megismerkedtek egy
olyan áldozat történetével, akit az emberkereskedők prostitúcióra knyyszertettek.

Módszertan: A program során a szervezők kérdőíves kutatást végeztek, amely-
nek célja az volt, hogy felmrjk, hogy a programban részét vevők mennyire
emlékeznek a szabadulószobában elhangzott történetre. A kérdőíves kutatás
eredményeként 182 középiskolás rsztvev válaszolt a szervezők kérdéseire.

Megállapítások: A kérdőíves kutatás elemzése alapján kijelenthető, hogy
a Szabadulókamion által megvalósított bn-
megelőzési program sikeres és va-
ldi hozzáadott értékkel bír.

rtk: A kutatás elsőként vizsgálja a Szabadulókamion által kínált innovtv
bn-
megelőzési módszer hatékonyságát hazai környezetben.

A szerző a kzirtot magyar nyelven nyjtotta be. Benyjts ideje: 2025. 07. 10. tdolgozs: 2025. 11. 06.
Elfogads: 2025. 11. 20.

Kulcsszavak: emberkereskedelem, bűnmegelőzés, szituációs bűnmegelőzés, szexuális kizsákmányolás

Abstract

Aim: The aim of the article is to present the crime prevention tool ‘Escapetruck’, built and managed by the Dutch Reshape Foundation, to find its place among the various crime prevention tools and to evaluate the effectiveness of its crime prevention programme. The Escapetruck visited six Hungarian cities from 9 to 20 September 2024, where the programme was tested by a group of high school students who participated in an 18-minute escape room game, where they learned of a story of a victim who was forced into prostitution by traffickers.

Methodology: During the programme, the organisers carried out a questionnaire survey to assess how well the participants remember the story told in the escape room. The questionnaire research resulted in 182 secondary school participants answering the organisers’ questions.

Findings: Based on the analysis of the questionnaire survey, it can be stated that the crime prevention programme implemented by the Escapetruck is successful and has a real added value.

Value: The research is the first to examine the effectiveness of the innovative crime prevention method offered by the Escapetruck in a domestic context.

Keywords: trafficking in human beings, crime prevention, situational crime prevention, sexual exploitation

*„Ügyesek voltatok, de sajnós nem eléggé.
Hát nem figyeltetek a történetemre?
Lehetetlen megmenekülni, legalábbis segítség nélkül az.
Mit szólnál hozzá, ha a 112-es segélyhívószámot
használnád a zárhoz?”*

Bevezetés

Az úgynevezett Szabadulókamion, azaz eredeti nevén Escapetruck egy különleges bűnmegelőzési eszköz, amelyet a holland Reshape Alapítvány készítettet és kezel ([URL1](#)). A Szabadulókamion egy olyan mozgatható szabadulószoza, amelyben bárki megtapasztalhatja az emberkereskedelem áldozatainak nehéz életkörülményeit. A bűnmegelőzési eszköz immár két alkalommal járt Magyarországon a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán működő

Emberkereskedelem elleni küzdelem kutatócsoport szervezésében, valamint a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Karának és a magyar rendőrségnek az együttműködésével. Legelőször 2023 novemberében érkezett Budapestre és Pécsre egy hétre, kvázi testtűzben, majd ezt követően egy szervezett, nagyszabású program keretében járt ismét Magyarországon 2024. szeptember 9–20. között.

A legutóbbi program keretében a kutatócsoport kérdőíves kutatást végzett, melynek célja az volt, felmérje, hogy a szabadulószerződés kipróbáló résztvevők mennyire emlékeznek a szabadulószerződésben elhangzott történetre, ami különösen fontos, hiszen a Szabadulókamion az átélt élmény és az ismert történet segítségével járul hozzá a bűnmegelőzéshez. A kérdőívet összesen 292 fő töltötte ki. Közülük a középiskolás résztvevők képezték a legnagyobb csoportot, ugyanis 182 fő végezte középiskolai tanulmányait a kitöltés időpontjában. Jelen tanulmány kizárólag a középiskolás kitöltők válaszainak bemutatására és értékelésére vállalkozik. Az elemzés tartalmát azért korlátozom ezekre, mert a Szabadulókamion útján megvalósuló bűnmegelőzési program fő célcsoportját éppen a középiskolás korcsoport (14–18 éves korosztály) alkotja, ugyanis ez a rendkívül sérülékeny csoport folyamatosan magas arányt képvisel az emberkereskedelem áldozatai között.¹ A szóban forgó tinédzser korosztály különösen azért veszélyeztetett az emberkereskedelem szempontjából, mert életkori sajátosságként jelentkezik esetükben az, hogy még nem rendelkeznek kellő tapasztalattal az emberi kapcsolatok terén, ezért könnyebben manipulálhatók (Moore, 2023). Amennyiben ehhez társul valamilyen egyéb tényező is, amely sérülékennyé teszi az áldozatokat, mint például a diszfunkcionális családi kapcsolat, vagy az intézményi nevelkedés, ami hozzájárul a gyermekek önbizalmának és önértékelésének a romlásához (Vrubliauskaitė, 2018), az tovább növeli az esélyét annak, hogy valaki, aki ebbe a korosztályba tartozik az emberkereskedők áldozatává váljon. Ezáltal nem vitás, hogy a 14–18 éves korosztály oktatása kiemelt jelentőséggel bír az emberkereskedelem elleni küzdelemben.

Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a Szabadulókamion nevű bűnmegelőzési eszközt, és elhelyezze azt a bűnmegelőzés eszköztárán belül. Ennek érdekében elsőként ismertetem magát a programot, majd kontextusba helyezem a bűnmegelőzési stratégiák rendszerében. Ezt követően a kérdőíves kutatás

1 Egy bizottsági jelentés alapján 2010–2012-ben az emberkereskedelem összes megismert áldozatának 16%-a volt 18 évnél fiatalabb egy uniós jelentés szerint (European Commission, 2015). Az Eurostat adatai alapján pedig megállapítható, hogy ez az arány éveken keresztül nőtt, és bizonyos években, például 2017-ben a 24%-ot is elérte a gyermekkorúak aránya az emberkereskedelem áldozatai között, és csupán az elmúlt években kezdett csökkenni ez az arány. Lásd: Eurostat: az emberkereskedelem áldozatainak kor és nem szerinti megoszlása 2014–2023 között (URL2).

eredményeinek bemutatására kerül sor, amelynek alapján következtetések vonhatók le a program hatékonyságára vonatkozóan, valamint megfogalmazható, hogy a Szabadulókamion által képviselt jó gyakorlat adaptálható-e a hazai bűnmegelőzési gyakorlatban.

A Szabadulókamion

Tanulásmódszertani alapok

A Szabadulókamion egy nyergesvontató kamionból, egy pótkocsiból és az arra helyezett konténerből álló közúti szerelvény. Az eszközt kezelő Reshape Alapítvány a konténerbe építtetett egy három helyiségből álló szabadulósobát, amelyet három féle módon lehet berendezni. A berendezések mindegyike az emberkereskedelem valamelyik válfajára koncentrálnak. A Szabadulókamion összesen három szabadulósobával rendelkezik. Az egyik szabadulósoba a szexuális kizsákmányolást, a másik a munka célú kizsákmányolást, míg a harmadik pedig a bűncselekmények elkövetésére kényszerítés útján való kizsákmányolást mutatja be. Az eszköz nagy előnye, hogy közúton könnyen mozgatható, ezáltal szinte bármely településen hasznosítható, amennyiben van olyan közút, amelyen egy nagyjából negyven tonnás, 18 méter hosszú és 4 méter magas szerelvény közlekedhet és a helyszínen leparkolhat.

Már az 1970-es években megjelent az a felfogás hazánkban is, hogy a tanulók bevonása növeli az ismeretátadás hatékonyságát (Lénárd, 1979). Számos tanulmány hivatkozik arra, hogy az interaktív tanulásmódszertan javítja a tanulás eredményességét. Ennek elsősorban az az oka, hogy a tanulók az interaktív tanulás során képesek jobban bekapcsolódni a tanulásba. Ennek eredményeként több információra emlékeznek később (Rumbus, 2024). Az interaktív tanulásmódszertan egyik fő módszere a gamifikáció, amely más területeken már alkalmasnak bizonyult arra, hogy fontos témákról sikeresen oktassa a tanulókat (Dudok, 2024). Összességében tehát az interaktív tanulásmódszertan jelentősen megnöveli a tanítás hatékonyságát (Blyznyuk, & Kachak, 2024). A Szabadulókamion is ezt a módszertant hívja segítségül a bűnmegelőzéshez. A szabadulósoba játékos módon képes bevonni a célcsoportot – elsősorban tehát a 14–18 éves korosztályt – az emberkereskedelemről szóló felvilágosításba, és a tanulást játékelményekkel párosítja. A program kiindulópontja a klasszikus szabadulósoba, amelybe belépve a résztvevő feladata az, hogy rejtvényeket megfejtve – modern vagy hagyományos – zárat nyisson ki, hogy aztán végül kiszabaduljon. A Szabadulókamionban berendezett szabadulósoba is pont így működik, ám

a program célja nem pusztán a játék. Ehelyett felhasználja a szabadulósobákban rendelkezésre álló játékmecanikát arra, hogy megismertesse a résztvevőkkel az emberkereskedelem valamely válfaját.² Tekintettel arra, hogy Magyarországon a szexuális kizsákmányolás útján megvalósuló emberkereskedelem jelenségével foglalkozó program valósult meg, a továbbiakban csak ezt ismertetem részletesen.

A szabadulósoba tulajdonságai

A résztvevők a Szabadulókamionban egy komplex élménnyel gazdagodnak. Összesen három helyiséget tekinthetnek meg, amelyekben végig az a cél, hogy megtalálják a következő szobába jutás kulcsát – jelen esetben kódját. A játék során megismerhetik egy áldozat történetét, és mindeközben körbejárják a bűncselekmény helyszínét, vagyis azt a bordélyházat, ahol prostitúcióra kényszerítették az áldozatot. A történet és a helyszín mellett a szabadulósobában felhasznált fényhatások, képi eszközök és szagok (olcsó parfüm, illetve a tisztítatlan mellékhelység émelyítő szaga) tovább mélyítik az élményt. A szabadulósobának mégis a lehangsúlyosabb eleme a játék mellett maga a történet, amelyet az aktuális program szervezői igény szerint formálhatnak annak tükrében, hogy ki a célcsoportja a felvilágosításnak, ugyanis a szabadulósobához teljes körű szoftver jár, amely irányítja a játékot. A történetet pedig maga az áldozat meséli el saját szemszögéből.

A 2024. szeptember 9–20. között megvalósuló magyar program keretében a Szabadulókamion történetének középpontjában Anna állt, akinek elbeszélést a szervezők számos áldozat történetéből állították össze. Anna egy jómódú családban élő egyetemista volt, akinek mindene megvolt. A szülei csupán egy dolgot nem biztosítottak számára, méghozzá az érzelmi biztonságot, ugyanis rengeteget dolgoztak és nem maradt idejük gyermekükkel foglalkozni. Emiatt Anna beforduló, introvertált személyiség volt, akinek sem a gyermekévei, sem pedig az egyetemi évei alatt nem voltak igazi barátai, és szülei felé sem tudott fordulni. A személyiségét és önbecsülését csak tovább rombolta, hogy szülei nem helyeselték, hogy egy jó fizetéssel járó szakma, mint például jogi vagy közgazdasági képzés helyett úgy döntött, hogy médiatudományt fog tanulni. A történetben Anna személyisége tehát rámutat arra, hogy mitől válik valaki

2 Az emberkereskedelem útján megvalósuló kizsákmányolás számos formát ölthet. Például az Európai Unió által alkalmazott definíció szerint a kizsákmányolás megvalósulhat prostitúcióra kényszerítés, kényszermunka, koldulásra vagy bűnözésre kényszerítés, rabszolgatartás, vagy akár szervkereskedelem formájában is. Lásd az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, HL L 101/1. 2. cikk (3) bekezdés.

sérülékennyé, azaz mi hajlamosít valakit arra, hogy az emberkereskedelem áldozatává váljon (European Commission, 2015).

Anna ezzel a háttérrel találkozott egy kedves férfival, Bencével egy közösségimédia-platfomon, akivel rögtön egymásra találtak, ugyanis az áldozat szeretetre vágyott. Természetesen a történetben Bence nem az volt, akinek kiadta magát, vagyis egy kedves, megértő, Annához nagyon is illő, hasonló problémákkal küzdő visszahúzódó férfi, hanem az emberkereskedők egyike, aki később külföldre csábította az áldozatot, hogy – feltételezhetően – eladja őt a kizsákmányolóinak. Azzal, hogy Annához hasonlatosnak mutatta magát, az áldozat bizalmába férkőzött, és elérte, hogy gondolkodás nélkül elutazzon vele Hollandiába. A történet ezen eleme hivatott bemutatni a külföldi szakirodalomban groomingként hivatkozott elkövetési magatartást, vagyis azt a folyamatot, amikor az emberkereskedő az áldozat bizalmába férkőzik, és azzal visszaélve végül kizsákmányolásba taszítja őt (Merodio et al., 2020; Kierkegaard, 2008). Ezen kívül a történet ezen eleme arra is rávilágít, hogy az internet és a közösségi média milyen veszélyeket rejt magában, ahol bárki eltitkolhatja a valódi személyazonosságát (Nazemi, 2011; Windt, 2022; URL3).

Ezt követően Anna elmeséli a résztvevőknek, hogy mi történt vele, miután Hollandiába utaztak Bencével. Először arról beszél, hogy Bence bátyjánál, Tibornál szálltak meg. Elmondja, hogy nagyon furcsa volt számára Tibor, és azt is, hogy egy lefőliázott ablakú aprócska szobában aludtak az első éjszaka Bencével, aki másnap reggelre eltűnt. Egy darabig várt rá, azonban helyette már az emberkereskedők érkeztek meg, akik elvették az iratait, megverték és felváltva megerőszakolták, majd ezt követően elvitték az általuk üzemeltetett bordélyházba, ahol megállás nélkül kellett dolgoznia. Az áldozat arról is beszámol a hallgatóknak, hogy ügyfelei rosszul bántak vele, élvezettel bántották, és a fogva tartói minden pénzét elvették. Végül csak úgy tudott megmenekülni, hogy egy számára szimpatikus ügyfélnek elmondta, hogy bántják, aki végül feljelentést tett a rendőrségen. A rendőrök így találtak rá az illegális bordélyházra és mentették meg Annát, akinek azonban nem ért véget a szenvedése, hiszen a szexuális kizsákmányolás következtében több szerve megsérült, műtétre szorult, nemi betegségeket szerzett és poszttraumás stressz szindrómától szenvedett. A történet ezen utolsó harmada kiemelten fókuszál a kényszerprostitúció súlyos következményeire. Bemutatja, hogy hogyan bántanak a prostitúcióra kényszerített áldozatokkal, és milyen testi és lelki következményekkel jár ez a bűncselekmény.

Összességében tehát a szabadulósobában megismert történet végigvezet egy áldozat történetén, amiből a résztvevők megtudhatják, hogy mi hajlamosította őt az áldozattá válásra, hogyan és milyen körülmények között vált áldozattá, és milyen következményekkel járt a szexuális kizsákmányolás. Fontos azonban,

hogy ez csak egyetlen történet a sok közül. A Szabadulókamion előnye, hogy az alapul fekvő játékmechanika az igények szerint formálható, és másféle történet is elhangozhat más helyszínen.

A résztvevők a történet hallgatása közben egyik szobából a másikba jutnak. A játék a bordélyház előszobájában kezdődik, ahol a történetet hallgatva kell fellelni az első kódot. A második szoba már a bordélyház recepciója, ahol lányok (a berendezett bordélyház kitalált szexmunkásai) képeit kell megkeresni, és azokat sorba állítva fellelni a számkódot, amivel a harmadik szobába lehet jutni, ahol sor kerül a szexuális szolgáltatásra. Ebben a szobában is vannak nyomok, sőt itt egy rejtett helyiség is található, ahol zuhanyzó és vécé van – a velük járó szaggal együtt –, ám az itt fellelhető nyomok már nem segítenek a kijutásban, csak félrevezetik a résztvevőket. A harmadik szoba célja, hogy a résztvevők egyre kétségbeesettebben keressék a kiutat, amit nem találnak meg, és így átérezzék az áldozatok tehetetlenségét. Majd végül a történet azzal zárul, hogy az áldozat elmondja a kijutáshoz szükséges kódot, ami természetesen nem más, mint a 112-es segélyhívó szám. Ezzel a szabadulószoa azt az üzenetet kívánja átadni, hogy az áldozatok a rendőrség segítségét kérik.

A szabadulószoa befogadóképessége és felhasználásának korlátai

A Szabadulókamiont egyszerre maximum hat fő tudja kipróbálni. Egy játék 18 percig tart. A szabadulószoa szoros időrenddel két perc alatt újraprendezhető, ezáltal óránként akár három csoportot is képes fogadni. Következésképpen 18 ember számára képes élményt nyújtani 60 perc alatt. A Szabadulókamion segítségével megvalósított bűnmegelőzési program elengedhetetlen része a résztvevőkre váró élményre felkészítő beszélgetés, valamint a játékot követő megbeszélés, amely során tovább lehet folytatni az emberkereskedelemről folytatott eszmecsere-t. Éppen emiatt a Szabadulókamion hatékony működtetéséhez legalább három személy szükséges, ám ennél több fővel még egyszerűbb az.

Az előbbi előnyök mellett fontos a Szabadulókamion üzemeltetésével járó nehézségekről is említést tenni. Noha rendkívül hasznos, hogy az eszközt bármely helyszínre el lehet vinni, ami megközelíthető közúton, ettől függetlenül az üzemeltetése nem mentes a kihívásoktól. Egyrészt mivel egy nyergesvontatóból, pótkocsiból és konténerből álló szerelvényről van szó, vezetéséhez speciális szakértelem szükséges, másrészt pedig nem lehet leparkolni vele akárhol, így bizonyos megkötésekkel hasznosítható csak. Emellett pedig ideális esetben hálózati áramforrásról, méghozzá 400V feszültségű hálózatról kell működtetni a szabadulószobát. Amennyiben azonban ez nem áll rendelkezésre, akkor alternatív megoldásként a Szabadulókamionba beszereltek egy áramfejlesztőt,

aminek a működéséhez üzemanyag szükséges, és működése zajjal jár. Mindazonáltal ezeket a nehézségeket a szabadulószoza mozgathatósága és a konténerben rendelkezésre álló kiemelkedően nagy tér ellensúlyozza.

A Szabadulókamion helye a bűnmegelőzésben

A bűnmegelőzés célja, hogy megakadályozza a jog által védett értékek sérülését. Korinek László a következőképpen fogalmaz: *„Az elvesztett emberi élet nem adható vissza, de a kár megtérítése esetén sem múlik el az a lelki trauma, amit egy-egy bűncselekmény az áldozatokban kiválthat.”* (Korinek, 2010). Ha az emberkereskedelem következményeit vizsgáljuk, hatványozottan jelentkeznek ezek a hátrányos következmények, hiszen ez a bűncselekmény jellemzően testi és lelki károkat egyaránt okoz az áldozatnak.

A bűnmegelőzés alatt legáltalánosabb értelemben mindazon tevékenységeket kell érteni, amelyek célja a bűncselekmények elkövetésének megakadályozása. A bűnmegelőzésnek több irányzata is van, melyek közül említésre méltó az általános és a speciális prevenció, amelyek a büntető igazságügyi rendszer útján valósulnak meg. Generális prevenciónak tekintjük a cselekmények büntetni rendeltségét és a bűnelkövetők megbüntetését. A büntetések alkalmazása el-tántoríthat másokat bűncselekmények elkövetésétől. A speciális prevenció pedig ugyanígy fejt ki hatását, ám kifejezetten az elkövetőre fókuszál. A célja az, hogy a büntetés alkalmazásával elérje azt, hogy az elítélt ne kövessen el újabb bűncselekményt (Juhász, 2015). Ezen kívül azonban a kriminológia más bűnmegelőzési módszereket is ismer, mint például a szituációs, a közösségi, illetve a fejlődési tényezőket hangsúlyozó irányzatok (Korinek, 2010).

A közösségi bűnmegelőzés módszere alapján véve a civil társadalmat igyekszik kisebb vagy nagyobb mértékben bevonni a bűnözés megelőzését szolgáló tevékenységek körébe (Korinek, 2010). Ezzel szemben a fejlődési tényezőket hangsúlyozó irányzat azt vallja, hogy fiatal korban szükséges közbeavatkozni, hogy csökkenteni lehessen egy adott személy életében megjelenő kriminogén kockázatokat (Balogh, 2013). Ezekben az irányzatokban közös, hogy az elkövetőre fókuszálnak. Megpróbálják megakadályozni az elkövetés lehetőségét jelzőrendszerek működtetésével (civil társadalom bevonása), vagy éppen a bűncselekmény elkövetésére hajlamosító tényezők kiiktatásával (fejlődési irányzat).

Az előbbiekkal szemben a szituációs bűnmegelőzési modell inkább az áldozatok felé fordul. A modell kiindulópontként tekint arra, hogy a bűncselekmények elkövetése úgynevezett bűnalkalmakhoz kapcsolódik. Célkitűzése ezáltal az, hogy a bűnalkalmakat csökkentse. A bűnalkalom három tényezőből tevődik

össze. Szükség van potenciális elkövetőre, céltárgyra vagy célszemélyre, és hogy hiányozzon a bűncselekmény elkövetését megkönnyítő felügyelet. Ez a modell az előbbieik közül leginkább a „felügyelet hiányát” igyekszik kiküszöbölni azáltal, hogy az olyan áldozati jegyek megszüntetésére fókuszál, amelyek egy személyt hajlamosítanak arra, hogy áldozattá váljon (Juhász, 2015).

Véleményem szerint a Szabadulókamion mint bűnmegelőzési eszköz a harmadik kategóriába tartozik, ugyanis nem az elkövetőre fókuszál. Ehelyett interaktív tanulási módszer segítségével felvilágosítja a potenciális áldozatokat azokról a veszélyekről, amelyek az emberkereskedelemmel járnak. Amint azt már kifejtettem az előző pontban, tájékoztatást nyújt arról, hogy milyen tulajdonsággal rendelkeznek a bűncselekmény áldozatai (például visszahúzódozó, introvertált személyiség, családi kapcsolatok hiánya, érzelmi elhanyagoltság), bemutatja az emberkereskedők elkövetési módszereit (például a grooming taktikát), valamint azt is, hogy milyen szenvedés vár az emberkereskedelem áldozataira (testi és lelki sérelmek). Ezen kívül felhívja a figyelmet az internet veszélyeire is (az elkövetési magatartások részben online térbe költözésének problémája miatt). Jelen bűnmegelőzési program azáltal képes csökkenteni a bűnelkövetések számát, hogy kellően informálja a célcsoportot a fenti tényezőkről, hogy aztán ők képesek legyenek felismerni, ha egy elkövető megpróbálja behálózni, vagy éppen arra buzdítani őket, hogy végezzenek szexmunkát. Éppen emiatt a 2024-ben lefolytatott kérdőíves kutatás célja az volt, hogy mérje, a résztvevők milyen mértékben emlékeznek a történet sarokpontjaira, hogy később képesek legyenek felismerni az említett veszélyeket.

A Szabadulókamion nyújtotta bűnmegelőzési program viszonya más bűnmegelőzési programokhoz

Hosszú folyamat volt, amely elvezetett ahhoz, hogy a nemzetközi jog alapján egységes jelenségként tekinthessünk az emberkereskedelemre. Számos nemzetközi szerződés született a 20. század folyamán, amely valamilyen formában érintette a problémát,³ ám az emberkereskedelem egységes definícióját csak

3 Példának okáért számos emberi jogi nemzetközi dokumentum, nyilatkozat és nemzetközi szerződés született, amely valamilyen formában megfogalmazta a rabszolgaság tilalmát, és olyan nemzetközi szerződések is születtek, amelyek specifikus csoportok, például a gyermekek és a nők védelmét szolgálták. Lásd: Universal Declaration of Human Rights (Emberi jogok egyetemes nyilatkozata), UN GA Resolution 217A, 4. cikk; 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről, 8. cikk; Declaration on the Elimination of Violence against Women, UN GA Resolution 48/104; 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről, 35. cikk.

2003-ban fektette le az ENSZ Palermói Egyezményhez csatolt jegyzőkönyv, amely az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szól.⁴ Ezt követően számos program indult, amely az emberkereskedelem áldozatainak segítésére és arra irányult, hogy megelőzze az áldozattá válást.

A szakirodalom rámutat arra, hogy az elmúlt két évtizedben folytatott programok száma ellenére nincsen jelentős számú mértékadó jelentés e programok hatékonyságáról (Bryant & Landbam, 2020; Zhang, 2022). Ettől függetlenül néhány programról született olyan elemzés, amely alkalmas a program hatékonyságát objektív módon bemutatni. Példának okáért egy San Diegóban szervezett bűnmegelőzési, felvilágosító program, a *kNow More!* drámapedagógia segítségével nyújt felvilágosítást iskoláskorú gyerekeknek az Egyesült Államokban. A programról megállapítást nyert, hogy a résztvevői érdemi ismereteket szereztek az emberkereskedők elkövetési módszereiről (Richie-Zavaleta, Jones, Aramburo & Kinzle 2024). Magyarországon is létezik egy hasonló ismeretterjesztő bűnmegelőzési program, ami a drogprevencióra fókuszál. A *DADA* program jelenleg az egyetlen magyar program, amelyről alapos hatékonyságelemzések állnak rendelkezésre. Az egyik ilyen hatékonyságelemzés rámutatott arra, hogy a *DADA* program alkalmas a tanulók kábítószerrel kapcsolatos ismereteinek elmélyítésére (Danku, Fekete, Fekete & Boncz, 2019).

Noha a kutatómódszertan jelen kérdőív esetében nem egyezett meg az előbb említett programok kapcsán végzett kutatások módszertanával, jelen kutatás eredményei összehasonlíthatók velük, mivel ugyanúgy a résztvevők tudását vizsgálta. Jelen kutatás azt vizsgálta, hogy a Szabadulókamion által kínált bűnmegelőzési programban résztvevők mire emlékeznek a történetből. Úgy vélem, hogy ebből megalapozott következtetéseket lehet levonni arra tekintettel, hogy a későbbiekben képesek lesznek-e a résztvevők felismerni a potenciálisan veszélyes szituációkat, tehát mérhető, hogy nőtt-e a tudásuk az emberkereskedelemtől.

A Szabadulókamion hatékonyságmérése

Módszertan

A Szabadulókamion 2024. szeptember 9–20. közötti magyarországi programja során Győrben, Budapesten, Kaposváron, Dombóváron, Komlón és Pécsen

4 2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló jegyzőkönyve kihirdetéséről.

állomásozott egy vagy két napot. A program valamennyi állomásán lehetőséget biztosítottunk a résztvevőknek az általunk készített kérdőív kitöltésére. A kérdőíveket a szabadulószoza kipróbálását követően osztottuk ki, a kitöltést nem ellenőriztük. A kérdőívben nem gyűjtöttünk személyes adatokat, tehát a kérdőívezés teljesen anonim módon valósult meg. Mindösszesen 292 kitöltött kérdőívet kaptunk. Ezek közül 182 kérdőívet középiskolások – vagyis a Szabadulókamion fő célcsoportja – töltöttek ki. Az alábbiakban ezeket a kérdőíveket értékelem. Az értékelést leíró statisztikai módszerekkel végeztem, tekintettel arra, hogy az adatgyűjtés célja nem a tudományos reprezentativitás, hanem a program általános hatásának kezdeti felmérése volt.

Előljáróban fontos hangsúlyozni, hogy a kérdőív minimális bemeneti tudást mért csak, és elsősorban azt vizsgálta, hogy a résztvevők pontosan mennyire emlékeznek a szabadulószobában elhangzottakra és az átélt élményre. A kérdőív ezek alapján megfelel annak a célnak, hogy megvizsgálja, a Szabadulókamion segítségével megvalósuló bűnmegelőzési program alkalmas eszköz-e a situációs bűnmegelőzési modell érvényesítésére. A kérdőívben az alábbi táblázatban felsorolt kérdések szerepeltek (lásd 1. számú táblázat).

1. számú táblázat

A Szabadulókamion 2024-es magyarországi programján kiosztott kérdőív kérdései.

Kérdőív a Szabadulókamion hatékonyságának elemzésére	
1	Hallott már az emberkereskedelem jelenségéről? (1 válaszlehetőség)
2	Őn szerint létezik Magyarországon az emberkereskedelem? (1 válaszlehetőség)
3	Az alábbiak közül melyik célcsoportba tartozik? (1 válaszlehetőség)
4	Több választ is jelölhet. Milyen jellemzőkkel bírt a szabadulószobában meghallgatott történetben szereplő lány, ami miatt „tökéletes” áldozatként szolgált?
5	Ki volt Bence a történetben? (1 válaszlehetőség)
6	Hogyan ismerkedett meg az áldozat Bencével? (1 válaszlehetőség)
7	Több helyes válasz is adható. Miért bízott meg az áldozat Bencében?
8	Hogyan csalta csapdába az áldozatot Bence? (1 válaszlehetőség)
9	Hogyan kényszerítették prostitúcióra az áldozatot? (1 válaszlehetőség)
10	Hogyan bántak az áldozattal a bordélyházban? (1 válaszlehetőség)
11	Hogyan menekült meg az emberkereskedők fogságából az áldozat? (1 válaszlehetőség)
12	Több helyes válasz is adható. Milyen következményei lettek annak, hogy az áldozatot prostitúcióra kényszerítették?
13	Mit akar a szabadulószoza berendezése tükrözni? (1 válaszlehetőség)

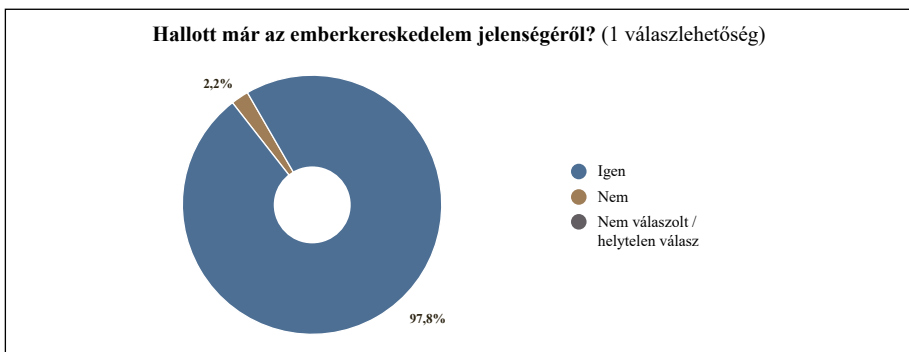
Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Az 1. számú táblázat alapján látható, hogy a kérdések java része a második pontban ismertetett történet fő mondanivalójához igazodik, így tehát azt mérik, hogy a résztvevők emlékeznek-e arra, hogy mik voltak az áldozattá válásra hajlamosító tényezők a történetben, hogyan ismerkedett meg az áldozat az elkövetővel, mi volt az elkövetési módszer, milyen körülményeknek vetették alá az áldozatot a szexuális kizsákmányolás során, valamint, hogy milyen következményei lettek annak. Végül, de nem utolsósorban fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a papíralapú kérdőív kitöltését nem ellenőriztük, így egyes kitöltők nem minden kérdésre adtak választ, vagy helytelenül töltötték ki a kérdéseket. Ez bizonyos mértékig torzítja az adatokat, azonban nem túl jelentős azon kérdőíveknek a száma, amelyekben ez előfordult. Ettől függetlenül az eredmények bemutatásánál külön kitérek a hiányzó vagy helytelen válaszok számára.

Eredmények

1. számú ábra

A kérdőív első kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása.

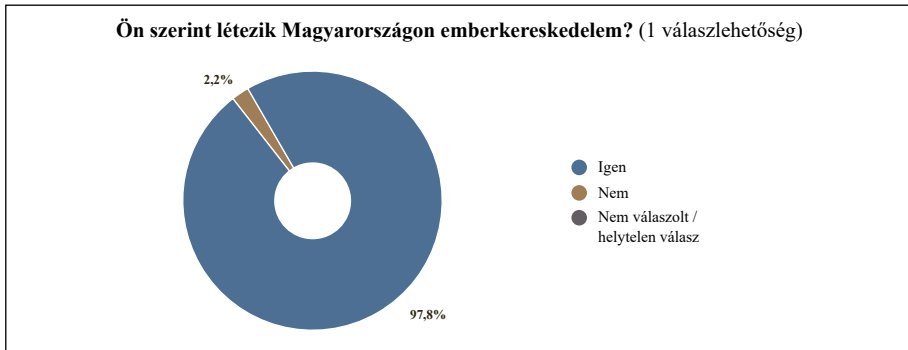

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Az első kérdés a résztvevők bemeneti ismereteit mérte, vagyis azt, hogy a résztvevők közül mennyien hallottak már az emberkereskedelemtől. A középiskolás kitöltők közül 178 válaszolta azt, hogy ismeri az emberkereskedelem jelenségét. További négy kitöltő válaszolta, hogy nem ismeri azt.

2. számú ábra

A kérdőív második kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása.

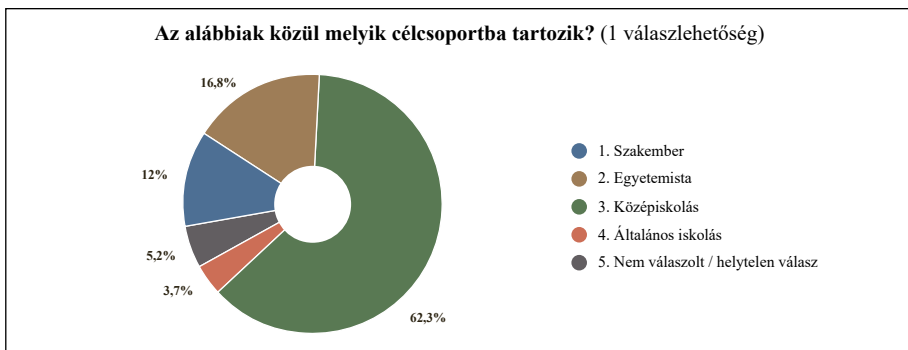

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A második kérdés szintén a résztvevők bemeneti tudását mérte, és annak kiderítésére szolgált, hogy tudják-e, hogy az emberkereskedelem Magyarországon is jelen van. A középiskolás kitöltők közül 178 válaszolta azt, hogy szerinte jelen van az emberkereskedelem Magyarországon is. További négy kitöltő úgy vélte, hogy Magyarországot nem érinti ez a probléma.

3. számú ábra

A kérdőív harmadik kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása

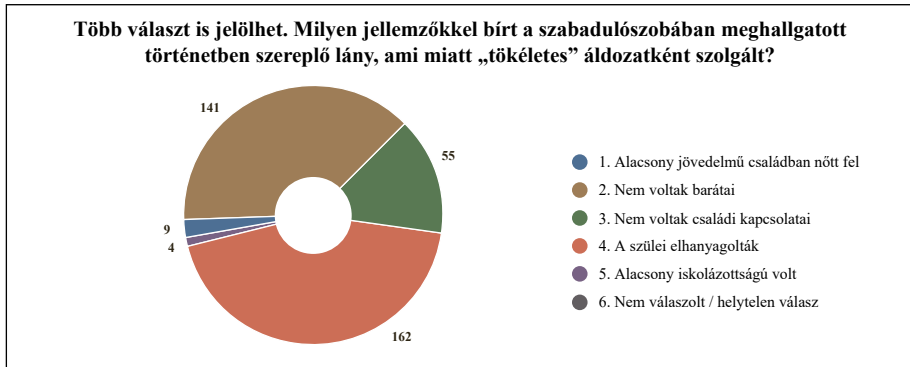
Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A harmadik kérdés arra vonatkozott, hogy a kitöltő melyik célcsoportba tartozik. A válaszok megoszlása alapján jól látható, hogy a középiskolás célcsoport volt jelen legnagyobb számban a Szabadulókamion 2024 őszi programján. Mellettük azonban számos szakember, egyetemista és általános iskolás töltötte

ki a kérdőívet. Sőt olyan résztvevők is voltak, akiket nem lehetett besorolni a fenti kategóriába, így esetükben azt az instrukciót adtuk, hogy ne válasszanak célcsoportot.

4. számú ábra

A kérdőív negyedik kérdésére adott válaszok száma

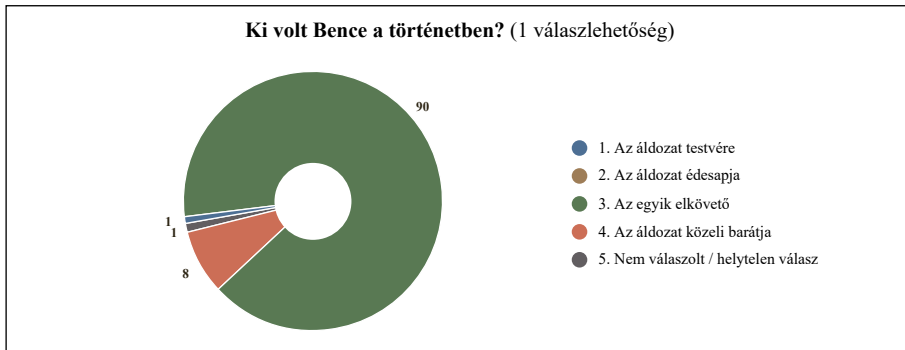

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A negyedik kérdés volt az első, amely a szabadulószerződésében elhangzottakra fókuszált. Azt vizsgálta, hogy a résztvevők közül mennyien emlékeznek arra, hogy mik voltak az áldozattá válásra hajlamosító tényezők a történetben. A kérdésre több helyes választ lehetett adni. A második és a negyedik válaszok voltak helyesek. A középiskolás résztvevők közül összesen 141-en ismerték fel az áldozattá válás egyik tényezőjét (baráti kapcsolatok hiánya), továbbá 162-an ismerték fel az áldozattá válás másik tényezőjét (szülői elhanyagolás). Kilenc középiskolás szerint az áldozat alacsony jövedelmű családban nőtt fel, 55 középiskolás szerint pedig az áldozatnak nem voltak szülei, míg további négy középiskolás szerint az áldozat alacsony iskolázottságú volt.

5. számú ábra

A kérdőív ötödik kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása

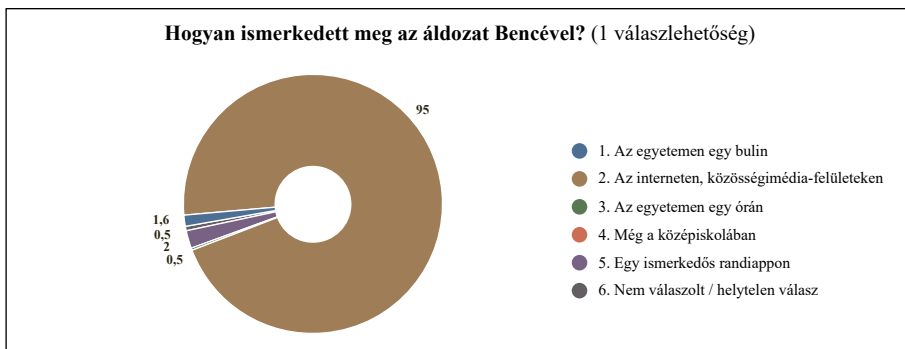

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Az ötödik kérdés azt mérte fel, hogy a résztvevők emlékeznek-e arra, hogy milyen szerepet játszott Bence a történetben. A harmadik válasz volt helyes. A középiskolás résztvevők közül összesen 165-en ismerték fel helyesen Bence szerepét a történetben. További egy középiskolás szerint Bence az áldozat testvére volt, és további 15 szerint Bence az áldozat közeli barátja volt, amely csak a felszínen tűnik igaznak, ugyanis az áldozattal épített szoros érzelmi kapcsolat valójában az elkövetési módszer részét képezte. Ez utóbbi válasz a történet felületes megfigyelését indikálja azon 15 kitöltő tekintetében, akik ezt választották. Ezen kívül egy kitöltő helytelenül töltötte ki a kérdést.

6. számú ábra

A kérdőív hatodik kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása

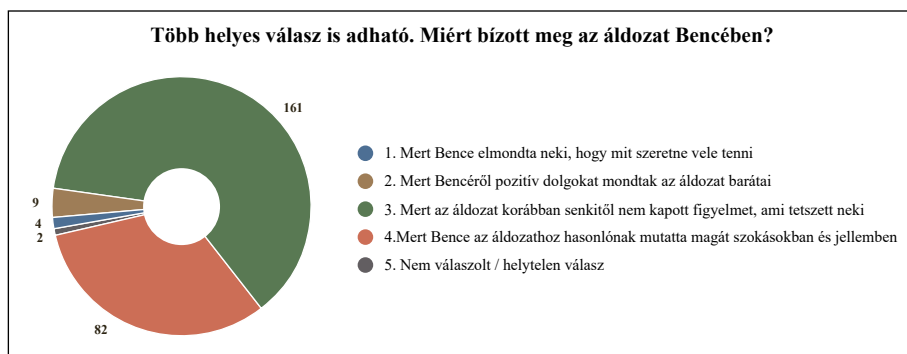

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A hatodik kérdés már arra irányult, hogy az áldozat hogyan ismerkedett meg az elkövetővel. A második pontban ismertetett történet ezen pontja az online világban rejlő veszélyekre fókuszált, ugyanis az áldozat egy számára teljesen ismeretlen férfiban kezdett megbízni már azt megelőzően, hogy egyáltalán találkoztak volna. A helyes válasz a második volt. A középiskolások közül 173-an helyesen emlékeztek a történet ezen pontjára. Három kitöltő szerint az első válaszlehetőség volt a helyes, egy kitöltő szerint a harmadik, négy kitöltő szerint az ötödik válaszlehetőség volt helyes, és további egy kitöltő pedig helytelenül töltötte ki a kérdést.

7. számú ábra

A kérdőív hetedik kérdésére adott válaszok száma

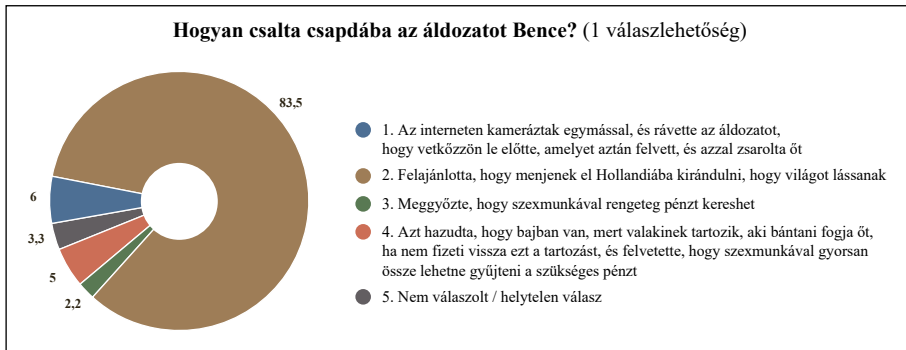

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A hetedik kérdés kiemelten fontos abban a tekintetben, hogy a történet Bence magatartásával írja le az emberkereskedők egyik leggyakoribb elkövetési módszerét, azaz a grooming módszert. A harmadik és a negyedik válaszlehetőségek voltak helyesek. A középiskolások közül 161-en ismerték fel az elkövető által alkalmazott elkövetési módszer egyik összetevőjét (korábbi figyelemhiányból származó óvatosság hiánya), valamint 82-en az elkövetési módszer másik elemét (vagyis, hogy az emberkereskedő olyannak mutatta magát, aki hasonló az áldozathoz, ezért megbízhat benne). Ezen kívül négy középiskolás az első válaszlehetőséget választotta, míg kilencen a második válaszlehetőséget választották. Az utóbbi válaszok helytelenek.

8. számú ábra

A kérdőív nyolcadik kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása

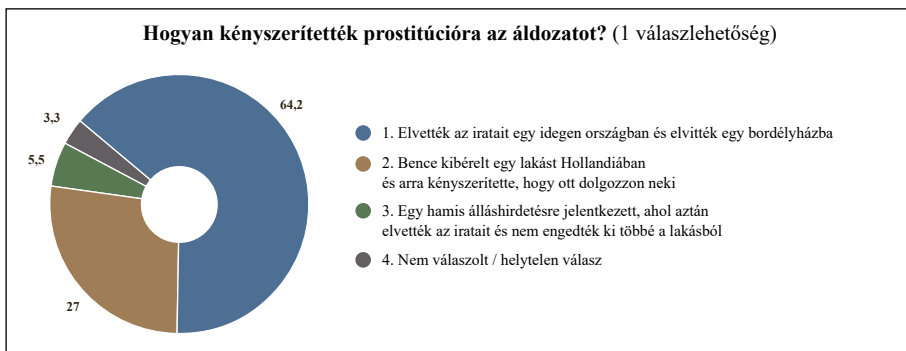

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A nyolcadik kérdés szintén az elkövetési magatartására vonatkozott. A kitöltőknek azt kellett eldönteniük, hogy hogyan csalta csapdába az emberkereskedő az áldozatot, tehát a konkrét módszert kellett meghatározniuk. A második válasz volt a helyes, azaz az elkövető egy nyaralással csábította az áldozatot külföldre, ahol aztán átadta őt más emberkereskedőknek. A középiskolások közül 152 kitöltő ismerte fel az elkövetési módszer ezen elemét. További 11 kitöltő választotta az első válaszlehetőséget, négy választotta a harmadik válaszlehetőséget, kilenc a negyedik válaszlehetőséget és hatan helytelenül töltötték.

9. számú ábra

A kérdőív kilencedik kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása

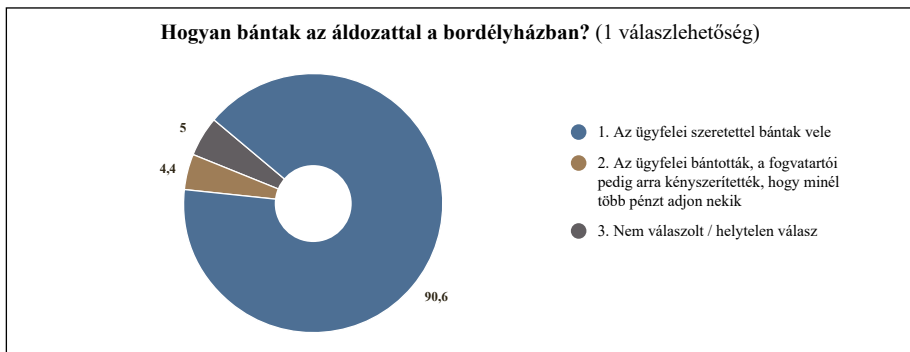

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A kilencedik kérdés már lényegében arra vonatkozott, hogy hogyan bántak az áldozattal az emberkereskedők, akik a történet szerint elvették az iratait és elvitték az illegális bordélyházukba, ahol prostitúcióra kényszerítették. Azaz az első válasz volt a helyes a kérdőívben. A kitöltők közül 117-en emlékeztek helyesen arra, hogy az emberkereskedők megfosztották irataitól az áldozatot, és egy bordélyházba hurcolták, míg 49-en a második, tízen a harmadik válaszlehetőséget tartották jónak, hatan pedig helytelen választ adtak.

10. számú ábra

A kérdőív tizedik kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása

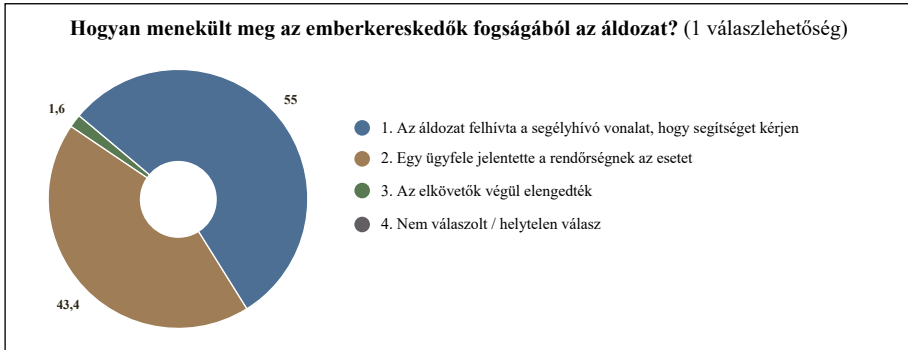

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A tizedik kérdés már a kizsákmányolás körülményeiről szólt, tehát arról, hogyan bántak az áldozattal a bordélyházban az ügyfelei és az emberkereskedők. A második válasz volt a helyes. A középiskolások közül 165-en emlékeztek jól a történetre, miszerint ügyfelei bántották az áldozatot. A kitöltők közül kilencen az első válaszlehetőséget adták meg és nyolcan helytelenül töltötték ki a kérdést.

11. számú ábra

A kérdőív tizenegyedik kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása

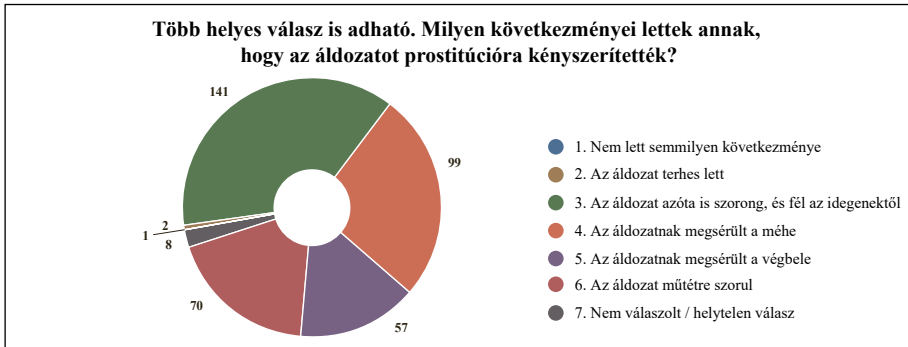

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A tizenegyedik kérdés a menekülés módjára vonatkozott és a második válasz volt a helyes. Érdekes módon a kérdőív egyetlen olyan kérdésével állunk szemben, amelyre több helytelen válasz érkezett, mint helyes. A középiskolások közül csupán 79-en válaszoltak helyesen erre a kérdésre. Száz kitöltő az első válaszlehetőséget jelölte meg, és további három kitöltő a harmadik válaszlehetőséget választotta.

12. számú ábra

A kérdőív tizenkettedik kérdésére adott válaszok száma

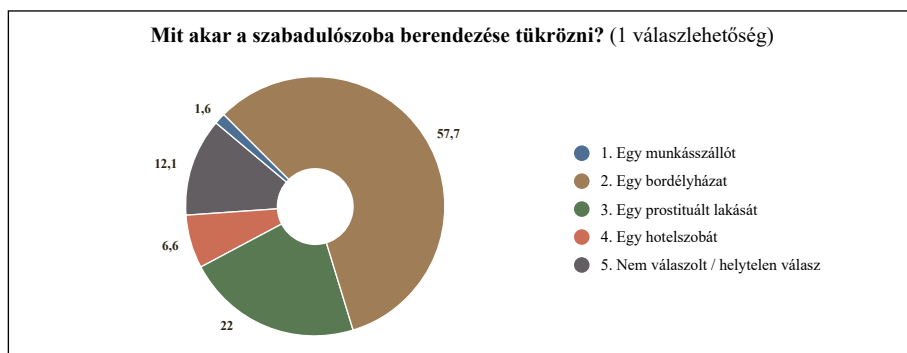
Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A tizenkettedik kérdés pedig azt mérte fel, hogy a válaszadók emlékeznek-e arra, hogy a szexuális kizsákmányolás milyen következményekkel járt az áldozat számára. Itt több választ is meg lehetett jelölni a hat közül, így a harmadik,

negyedik, ötödik és hatodik válasz is helyes volt. A válaszadók közül 141-en emlékeztek arra, hogy az áldozat szorongásos problémáktól szenved, 99-en emlékeztek arra, hogy az áldozatnak megsérült a méhe, 57-en emlékeztek arra, hogy az áldozatnak megsérült a végbele is, továbbá 70-en emlékeztek arra, hogy az áldozat műtetre szorult a bűncselekmény fizikai következményei miatt. Ezen kívül egy kitöltő választotta az első válaszlehetőséget, és ketten a második válaszlehetőséget. További nyolc kitöltő helytelenül töltötte ki a kérdést.

13. számú ábra

A kérdőív tizenharmadik kérdésére adott válaszok százalékos megoszlása

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Végül, de nem utolsósorban a tizenharmadik kérdés arra irányult, hogy a szabadulószoberendezés miként volt berendezve. A történet és a berendezés is – ahogy korábban részleteztem – arra kívánta felhívni a figyelmet, hogy a résztvevők egy illegális bordélyházba lépnek be, azonban ez a válaszok alapján nem volt teljesen egyértelmű. E kérdés tekintetében a második válasz volt a helyes. 105 kitöltő jelölte helyesen ezt a lehetőséget, míg három az első válaszlehetőséget adta meg, negyven a harmadik válaszlehetőséget adta meg, 12 kitöltő a negyedik válaszlehetőséget adta meg, és 22 résztvevő helytelenül töltötte ki a kérdést.

Értékelés

Mindezek alapján kijelenthető, hogy a Szabadulókamion 2024-ben megvalósult magyar programja során biztató eredmények születtek a középiskolás célcsoport tekintetében. A helyes válaszok százalékos arányát az alábbi, 2. számú táblázatban tüntettem fel.

2. számú táblázat

A Szabadulókamion 2024-es magyarországi programján kiosztott kérdőív kérdéseire adott helyes válaszok aránya

Helyes válaszok aránya kérdésenként	
1. kérdés	97,8%
2. kérdés	97,8%
4. kérdés 2. válasz	77,5%
4. kérdés 4. válasz	89%
5. kérdés	90%
6. kérdés	95%
7. kérdés 3. válasz	88,5%
7. kérdés 4. válasz	45%
8. kérdés	83,5%
9. kérdés	64,2%
10. kérdés	90,6%
11. kérdés	43,4%
12. kérdés 3. válasz	77,5%
12. kérdés 4. válasz	54,4%
12. kérdés 5. válasz	31,3%
12. kérdés 6. válasz	38,5%
13. kérdés	57,7%

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Kiemelendő, hogy a helyes válaszok aránya számos kérdés esetében nagyon magas volt. Az ötödik, a hatodik és a tizedik kérdésekre 90%-ban vagy azt meghaladó mértékben adtak jó válaszokat a középiskolás résztvevők, és a negyedik, a hetedik és a nyolcadik kérdésekre is 80%-ot meghaladó, de 90%-ot el nem érő arányban adtak helyes válaszokat. Ehhez azonban hozzá kell tenni, hogy a negyedik és a hetedik kérdések esetében két helyes válasz volt, és a kitöltők több választ is adhattak a kérdésre. Ahogy a 2. számú táblázatban látható, a negyedik kérdés kapcsán a kitöltők csupán 77,5%-a ismerte fel a másik helyes választ, és a hetedik kérdés tekintetében pedig csupán a kitöltők 45%-a ismerte fel a másik helyes választ. Ez arra utal, hogy a résztvevők csak részben emlékeztek az áldozattá válásra hajlamosító tényezőkre és az elkövetési módszerre. A történet mélyebb megértését az jelezné, ha a kitöltők hasonló arányban ismerték volna fel a többi helyes választ.

Az előbbi kérdésekhez képest rosszabb arányt képviselnek a helyes válaszok a kilencedik kérdésnél, amelynél csupán a válaszadók 64,2%-a tudta a helyes választ, a tizenegyedik kérdésnél, amelynél ez az arány csupán 43,4% volt és a tizenkettedik, valamint a tizenharmadik kérdéseknél, amelyeknél a válaszok 77,5%-a, valamint 57,7%-a volt csak helyes.

Mindazonáltal úgy vélem, hogy bizakodásra ad okot az, hogy a helyes válaszok aránya csupán egyetlen kérdésnél nem haladta meg az 50%-ot, méghozzá a tizenegyediknél, ami pont az áldozat megmenekülésére vonatkozott. Erre a kérdésre pedig amiatt volt nehéz helyesen válaszolni, mert a történet során elhangzott egyszer a helyes válasz, miszerint egy ügyfél tett feljelentést a rendőrségen, aminek nyomán a hatóságok kimentették az áldozatot, azonban a történet végén – annak legjelentőségtebb pontján – maga az áldozat mondja el a résztvevőknek, hogy a rendőrség tud segíteni az áldozatoknak. Ez lehet az oka annak, hogy a kitöltők több mint fele úgy emlékezett a történetre, hogy az áldozat felhívta a 112-es segélyhívó számot. Mindemellert megjegyzendő még az is, hogy a rosszabb válaszadási arányok azon kérdések tekintetében állnak fenn, amelyek olyan információkra vonatkoztak, amik a harmadik, tehát a legutolsó szobában hangoztak el. Márpedig a harmadik szobában, ahogy a második pontban is utaltam rá, a résztvevők már nagyon feszült hangulatban vannak, mert tudják, hogy fogy az idejük, kétségbeesetten próbálják keresni a kijutáshoz szükséges kódot, és óhatatlanul kevésbé figyelnek a történetre.

A tizenkettedik kérdés kapcsán kiemelendő a helytelen válaszok elhanyagolható aránya, ami arra enged következtetni, hogy a résztvevők túlnyomó többsége legalább az emberkereskedelem egyik súlyos következményére emlékezett.

Végül, de nem utolsó sorban érdemes röviden felhívni a figyelmet arra is, hogy a bemeneti tudást mérő kérdések arról árulkodnak, hogy a Szabadulókamion fő célcsoportját képező középiskolás kitöltők tisztában vannak az emberkereskedelem fogalmával, hiszen 97,8%-uk úgy nyilatkozott, hogy tudja, mi az az emberkereskedelem, és arról is tudott, hogy ez a probléma Magyarországon is jelen van. Ebből arra következtettek, hogy aki ismeri az emberkereskedelem jelenségét, az tisztában van azzal is, hogy Magyarországon is jelen van. Mindazonáltal ezekből az adatokból további következtetéseket nem lehet levonni, ezért egy későbbi felmérés során további pontosításra szorulnak a bemeneti tudást mérő kérdések.

Következtetések

Összességében a Szabadulókamion 2024-es magyarországi programján résztvevő középiskolások közül számottevő arányban emlékeztek a történetre, miután kipróbálták a szabadulószobát. Ez arra enged következtetni, hogy a Szabadulókamion alkalmas eszköz arra, hogy felhívja a figyelmet az emberkereskedelem veszélyeire, és arra, hogy mik az áldozattá válás hajlamosító tényezői, hogyan követik el a bűncselekményt és milyen következményekkel jár az. A fentebb

említett programokkal összevetve kijelenthető, hogy a Szabadulókamion által kínált bűnmegelőzési program is alkalmas az emberkereskedelemmel kapcsolatos figyelemfelhívásra, és arra, hogy növelje a résztvevők ismereteit az emberkereskedelem komplex jelenségéről. Erre természetesen csak közvetve következtethetünk, hiszen a kérdőív a történetre való visszaemlékezés képességét mérte, nem pedig az emberkereskedelemmel kapcsolatos absztrakt fogalmakat, mint például az elkövetési módszereket, vagy az áldozattá válásra hajlamosító tényezőket általában. Mindazonáltal feltételezhető, hogy ha a programban részt vevő középiskolások valaha is olyan helyzetbe kerülnének, hogy megpróbálják őket behálózni az emberkereskedők – a szituációs bűnmegelőzési modellnek megfelelően –, eszükbe juthat az, hogy egy bizonyos magatartás mögött akár rossz szándék is állhat, és arra is emlékezhetnek, hogy milyen súlyos következménnyel jár az egyébként kiemelkedő keresetet biztosító prostitúció.

Ezek alapján úgy vélem, hogy érdemes volna egy olyan bűnmegelőzési program bevezetése Magyarországon, amely a Szabadulókamion koncepcióján alapul akár mozgatható, akár helyhez kötött, klasszikus szabadulószoza formájában, ugyanis jelen kutatás is alátámasztja, hogy az élménnyel egybekötött tanulás rövid idő alatt képes felvilágosítani a fiatalokat az emberkereskedelem alapvető veszélyeiről. Erre Magyarország 2024–2034 közötti bűnmegelőzési stratégiája alapján igény is volna, hiszen az kijelenti, hogy a bűnmegelőzési programoknak az elkövetők mellett az áldozatokra és a bűnalkalmakra is fókuszálniuk kell (Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2034). A Szabadulókamion kínálta program kifejezetten a bűnalkalmak csökkentésére fókuszál azzal, hogy felvilágosítja a potenciális áldozatokat az emberkereskedők elkövetési magatartásairól és a bűncselekmény veszélyeiről. Ezen kívül a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia hangsúlyozza, hogy a bűnmegelőzési programoknak reagálni kell a technológiai kihívásokra is (Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2034). A Szabadulókamion által kínált program ezt a feltételt is teljesíti, tekintettel arra, hogy felhívja a figyelmet, hogy az emberkereskedelem immár részben az online világba költözött, és kvázi hibrid bűncselekménnyé vált. Sőt mi több, a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia a bűnmegelőzés elsődleges szintjéhez sorolja a szituációs bűnmegelőzési programokat, melyek között nagy hangsúlyt kapnak a felvilágosító programok (Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2034).

Következésképpen a Szabadulókamion által kínált bűnmegelőzési program megfelelően integrálható volna a magyar bűnmegelőzési stratégiába, amely eredményessége okán indokolt is volna.

Felhasznált irodalom

- Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.). Az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, *HL L 101*(1).
- Balogh K. (2013). *A fiatalkori bűnmegelőzés lehetőségei a magyar gyermekvédelmi rendszerben*. PhD-disszertáció. Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. <https://doi.org/10.15476/elte.2023.345>
- Blyznyuk, T. & Kachak, T. (2024). Benefits of interactive learning for students' critical thinking skills improvement. *Journal of Vasyi Stefanyk Precarpathian National University*, *11*(1) 94-102. <https://doi.org/10.15330/jpnu.11.1.94-102>
- Bryant, K. & Landman, T. (2020). Combatting Human Trafficking since Palermo: What Do We Know about What Works? *Journal of Human Trafficking*, *6*(2), 119-140. <https://doi.org/10.1080/23322705.2020.1690097>
- Danku N., Fekete R., Fekete S. & Boncz I. (2019). A DADA drogprevenciós program hatékonyságvizsgálata hetedik évfolyamos általános iskolai tanulók körében. *Orvosi hetilap*, *160*(23), 914-920.
- Dudok F. (2024). A fenntarthatóság gamifikációja: a fiatalok bevonása az oktatásba interaktív tanulással, In Dudok F. (Szerk.), *Környezeti nevelés a 21. században: tapasztalatok és jógyakorlatok* (pp.18-33). Pécsi Tudományegyetem.
- Európa Tanács, GRETA (2022). *Online and technology -facilitated trafficking in human beings*. <https://rm.coe.int/online-and-technology-facilitated-trafficking-in-human-beings-full-rep/1680a73e49>
- European Commission (2015). *Study on high-risk groups for trafficking in human beings. Final report*. Publications Office of the European Union
- Juhász L. (2015). A bűnmegelőzés néhány lényegi kérdése a büntető-igazságszolgáltatás tükrében. *Diskurzus*, *5*(2), 3-10.
- Kierkegaard, S. (2008). Cybering, online grooming and ageplay. *Computer law & security report*, *24*(1), 41-55. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2007.11.004>
- Korinek L. (2010). *Kriminológia*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó
- Lénárd F. (1979). A képességek fejlesztése a tanítási órán. *Módszertani Közlemények*, *19*(2), 83-88.
- Merodio, G., Duque, E., Carlos, J. & Axt Peña, J. (2020). They Are Not Romeo Pimps, They Are Traffickers: Overcoming the Socially Dominant Discourse to Prevent the Sex Trafficking of Youth. *Qualitative Inquiry/Injury*, *26*(8)-(9), 1010-1018. <https://reshapefoundation.net/>, <https://doi.org/10.1177/1077800420938881>
- Moore, D. M. (2023). Impact of Human Trafficking on Teenagers: The Present-day Situation. *International Journal of Criminal Justice Science*, *18*(2) 354-369.
- Nazemi, N. (2011). Role of Internet in Human Trafficking. *Indian Journal of Social Development*, *11*(2), 517-540.

- Richie-Zavaleta, A. C., Jones, K. B., Aramburo, L. & Kinzle, K. G. (2024). Preventing the Trafficking of Youth: A Retrospective Evaluation of kNow MORE! An Educational Program in San Diego, California, *Journal of Human Trafficking*, 1–21. <https://doi.org/10.1080/23322705.2024.2369008>
- Rumbus A. (2024). Interaktív tanulási-tanítási stratégiák a felsőoktatásban, In Bencéné F., Anikó A. & Schlichter-Takács A. (Szerk.), *Módszertani eszköztár a felsőoktatásban tanító oktatók számára 2.* (pp.73-90.) MATE Press. <https://doi.org/10.54597/mate.0113>
- Vrubliauskaité, K. (2018). Psychological factors increasing the risk for adolescent girls to become victims of human trafficking: a systemic review. *Socialinis Dabras*, 16(1), 129-138. <https://doi.org/10.13165/sd-18-16-1-10>
- Windt Sz. (2022). A világjárvány hatása az emberkereskedelemre az első két év tapasztalatai alapján. *Belügyi Szemle*, 70(2), 327-344. <https://doi.org/10.38146/bsz.2022.2.6>
- Zhang, S. X. (2022). Progress and Challenges in Human Trafficking Research: Two Decades after the Palermo Protocol. *Journal of Human Trafficking*, 8(1), 4-12. <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2019528>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Reshape Foundation – Empowering youth against human trafficking* <https://reshape-foundation.net/>
- URL2: *Trafficking in human beings - victims by age and sex* https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_thb_vsage/default/table?lang=en&category=crim.crim_thb
- URL3: *Online and technology-facilitated trafficking in human beings* <https://rm.coe.int/online-and-technology-facilitated-trafficking-in-human-beings-full-rep/1680a73e49>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Szijártó I. (2026). Szabadulószobában tanulni? A Szabadulókamion 2024-es magyarországi programjának hatékonyságelemzése. *Belügyi Szemle*, 74(6), 1513–1538. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i6.pp1513-1538>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg.

A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Szijártó István, aki a gszijarto.istvan@ajk.pte.hu e-mail címen érhető el.